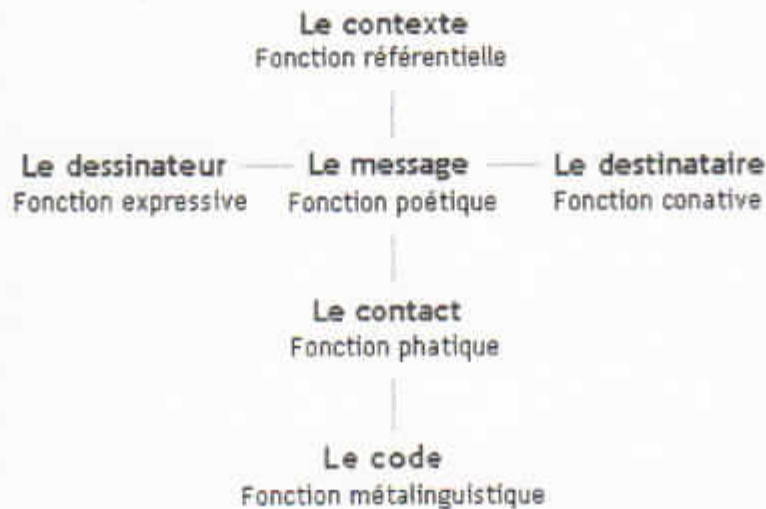


Schéma de Jakobson :

comprendre un texte authentique

*Communicatiemodel voor het verduidelijken van complexe relaties
tussen schrijver, tekst en lezer(s)*



R. Jakobson (1896-1982) distingue six fonctions dans le langage :

- La **fonction référentielle** (*referentiële functie*) : elle permet de dénoter le monde qui nous entoure / « het overdragen van informatie over de wereld om ons heen » ;
- La **fonction expressive** (*emotieve functie*) : elle est centrée sur le sujet qui parle (les sentiments, les émotions, les mimiques, etc.) / « het uitdrukken van (de gevoelens van) de spreker » ;
- La **fonction conative** (*conatieve functie*) : elle permet au destinataire d'agir sur le destinataire / « het veroorzaken van handelingen bij de luisteraar » ;
- La **fonction phatique** (*fatische functie*) : elle permet de provoquer et de maintenir le contact / « het controleren van het spraakkanaal zelf ('hoort u mij?') » ;
- La **fonction métalinguistique** (*metalinguale functie*) : elle consiste à utiliser un langage pour expliquer un autre langage / « het spreken over de taal zelf ('wat was dat laatste woord?') » ;
- La **fonction poétique** (*poëtische functie*) : elle se rapporte à la forme du message dans la mesure où elle a une valeur expressive propre / « het uitdrukken van de schoonheid van de taal zelf ».

La France: ses régions et ses départements

Ontstaan van Frankrijk zoals wij dit land kennen

La naissance du département

Création de la Révolution française, cette circonscription administrative est, en ce début de siècle, doublement menacée : en haut par la région et en bas par le « pays ». Sa naissance en 1789-1790 n'a pas été aisée car plusieurs projets se sont alors affrontés : découpage purement géométrique du

territoire (80 départements plus Paris, 720 districts et 6480 cantons), maintien ou non des limites des anciens provinces, nombre plus ou moins élevé des départements, choix des noms des départements, choix des chefs-lieux, etc. En définitive, la détermination des départements et des chefs-lieux a été effectuée pour permettre à chaque citoyen de venir au chef-lieu, de quelque point que ce soit du département en une journée de voyage.



La France administrative.



Chronologie des Rois de France

Tijlijn van alle Franse koningen die de Franse geschiedenis hebben bepaald

Les Mérovingiens (458-751)

1. Clotaire Ier (458-481)
2. Clovis Ier (481-511)
3. Clotaire Ier (511-561)
4. Clotaire Ier (561-564)
5. Clotaire II (564-628)
6. Dagobert Ier (628-639)
7. Clovis II (639-657)
8. Clotaire III (657-675)
9. Dagobert III (711-715)
10. Clotaire III (715-721)
11. Thierry IV (721-737)
12. Clotaire IV (743-751)

les Carolingiens (751-986)

1. Pépin le Bref (751-768)
2. Charlemagne (768-814) – Empereur d'occident (800-814)
3. Louis Ier le Débonnaire (ou Le Pieux, 814-840) – Empereur d'occident (814-840)
4. Charles II le Chauve (840-877) – Empereur d'occident (875-877)
5. Louis II le Digne (877-879)
6. Louis III (879-882)
7. Carloman (879-884)
8. Charles II Le Gros (884-887) - Empereur d'occident (881-887)
9. Eudes (888-898) - Comte de Paris
10. Charles III le Simple (898-922)
11. Robert Ier (922-923) - Comte de Paris
12. Raoul (ou Rodolphe, 923-936)
13. Louis IV d'Outremer (936-954)
14. Lothaire (954-986)
15. Louis V (986)



Les Capétiens directs

1. Hugues Capet (987-996)
2. Robert II le Pieux (996-1031)
3. Henri Ier (1031-1060)
4. Philippe Ier (1060-1108)
5. Louis VI le Gros (1108-1137)
6. Louis VII le Jeune (1137-1180)
7. Philippe II Auguste (1180-1223)
8. Louis VIII le Lion (1223-1226)
9. Louis IX Le Saint (1226-1270)
10. Philippe III le Hardi (1270-1285)
11. Philippe IV le Bel (1285-1314)
12. Louis X le Hutin (1314-1316)
13. Jean Ier le Posthume (1316)
14. Philippe V le Long (1316-1322)
15. Charles IV le Bel (1322-1328)



Les Valois (1328-1589)

1. Philippe VI (1328-1350)
2. Jean II le Bon (1350-1364)
3. Charles V le Sage (1364-1380)
4. Charles VI le Fol (1380-1422)
5. Charles VII le Victorieux (1422-1461)
6. Louis XI (1461-1483)
7. Charles VIII L'athlète (1483-1498)
8. Louis XII (1498-1516)
9. François Ier (1516-1547)
10. Henri II (1547-1559)
11. François II (1559-1560)
12. Charles IX (1560-1574)
13. Henri III (1574-1589)



Les Bourbons (1589-1792)

1. Henri IV (1589-1610)
2. Louis XIII le Juste (1610-1643)
3. Louis XIV le Grand (1643-1715)
4. Louis XV (1715-1774)
5. Louis XVI (1774-1792)

République et Empire (1792-1814)

1. Napoléon Ier (Empereur des Français) 1804-1814/1815)

Les Bourbons (1814-1848)

1. Louis XVIII (1814/1815-1824)
2. Charles X (1824-1830)
3. Louis-Philippe Ier (1830-1836)



1

Le Moyen-âge



- De middeleeuwen beginnen na de val van het Romeinse rijk in 476 na Christus en duren ongeveer duizend jaar.
- Een belangrijke vorst in de vroege middeleeuwen is Karel de Grote (747-814). Hij stelt het feodale stelsel in: vorsten besteden het beheer over hun land uit aan leenmannen die heersen over de gewone bevolking.
- De kerk en het christelijke geloof zijn heel belangrijk in de middeleeuwse samenleving. Dat merk je onder andere aan de bouw van kathedralen en de kruistochten naar het Heilige Land om Jeruzalem te veroveren op de moslims.
- In de late middeleeuwen wordt Europa geteisterd door pestepidemieën. In de jaren 1347-1351 sterft ongeveer een derde van de Europese bevolking aan de Zwarte Dood.
- Koning Louis XI (1423-1483) maakt een eind aan het feodale stelsel en legt de basis voor de absolute monarchie. Hierdoor komt er meer rust en eenheid in Frankrijk.
- De middeleeuwse literatuur bestaat uit verhalen die eeuwenlang mondeling worden doorgegeven. In de late middeleeuwen worden ze steeds vaker op schrift gesteld. De prachtig versierde handschriften zijn een kostbaar bezit.
- De belangrijkste onderwerpen in de middeleeuwse literatuur zijn het geloof, de heldendaden van ridders en koningen en de hoofse liefde.

Littérature

Le Moyen Age

Introduction

In de middeleeuwen leefden de mensen in een feodaal systeem: iedereen was de vazal (= dienaar) van iemand anders. Onderaan stond de horige, eigenlijk gewoon een slaaf. Boven hem stond de leenman, die de vazal was van de leenheer (een edelman). De leenheer was de vazal van de koning en de koning de vazal van God. Oorlogen werden gevoerd in naam van God: eerst tegen de Noord-Afrikanen die Spanje veroverd hadden en nu oprukten tegen Frankrijk, daarna door middel van kruistochten tegen de islamitische bezetters van het tegenwoordige Jeruzalem (Israël).



Vrouwen telde in het feodale systeem aanvankelijk amper mee. Maar nu edelen in verre oorlogen gingen strijden en vaak lang van huis weg waren, beheerden hun echtgenotes het land. Daardoor kregen vrouwen meer aanzien. Tegelijkertijd zagen hun mannen hoe er in de islamitische cultuur meer respect was voor vrouwen. En dan nog iets: in Frankrijk erfde alleen de oudste zoon. Die kon dus een goed huwelijk sluiten. Jongere zonen hadden geen land en konden

Littérature

De **chansons de geste** (*gesta* = wapenfeiten in het Latijn) zijn de eerste verhalen uit de middeleeuwen. De held uit het verhaal strijdt ten dienste van de koning en God. Het recht van de sterkste is het enige recht. Het beroemdste **chanson de geste** is **La Chanson de Roland**, waarin graaf Roland strijdt in het leger van Karel de Grote.

In het zuiden van Frankrijk ontstaat de **hoofse liefde**: in liederen wordt de onbereikbare vrouw bezongen. De dichter - troubadour genoemd - stelt zich op als haar vazal. Die nieuwe ideeën over liefde bereiken ook het noorden en de **chansons de geste** veranderen in **romans courtois**, ofwel hoofse romans. De belangrijkste hiervan zijn de verhalen van Chrétien de Troyes over de ridders van koning Arthur, zoals Yvain, Lancelot en Perceval. Deze ridders verrichten hun heldendaden om bij de vrouw van hun keuze in de smaak te vallen. In de anonieme **Roman de Tristan et d'Iseut** is liefde zelfs nog maar het enige wat telt.

Le Chevalier à la Charrette

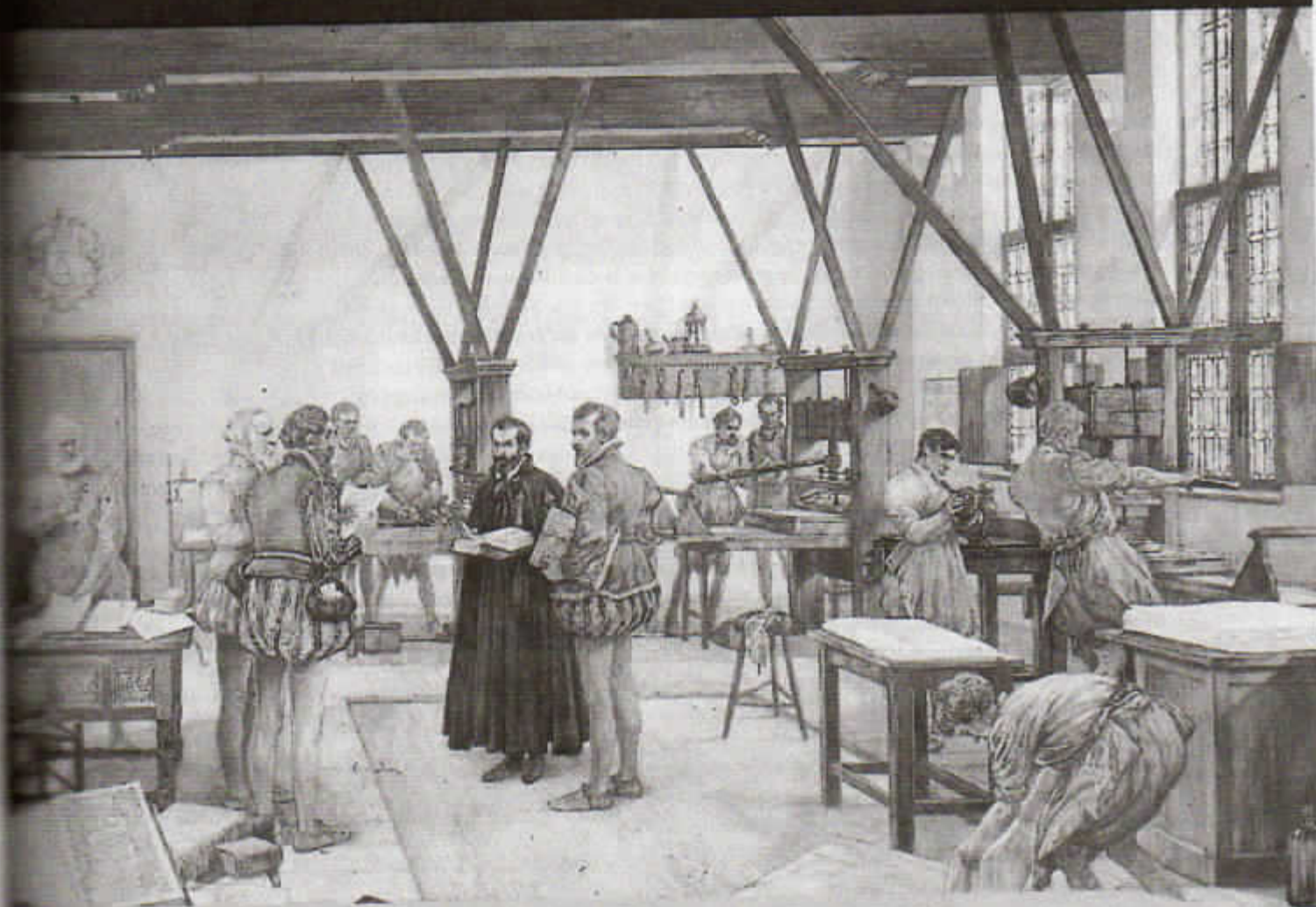
Chrétien de Troyes schreef zijn Arthurverhalen in de 12e eeuw. In **Le Chevalier à la Charrette** is ridder Lancelot de hoofdpersoon. Als 'Dame' voor wie hij zijn heldendaden wil verrichten, kiest hij niemand minder dan koningin Guenièvre, de vrouw van Arthur. Lancelot is de volmaakte minnaar, hij offert zelfs, zij het na enige aarzeling, voor haar zijn eer van ridder op door op een kar met misdadigers te klimmen en zich uit te laten jowen door de menigte. Vandaar de titel: **De Ridder op de Kar**.

En savoir plus

- Lees **La Chanson de Roland** en **Le Chevalier à la Charette**. Er bestaan moderne versies en vertalingen van.
- Kijk naar een gotische kathedraal, bijvoorbeeld de **kathedraal van Chartres**. Zo'n kathedraal symboliseert het feodale systeem: alle lijnen zijn

2

La Renaissance



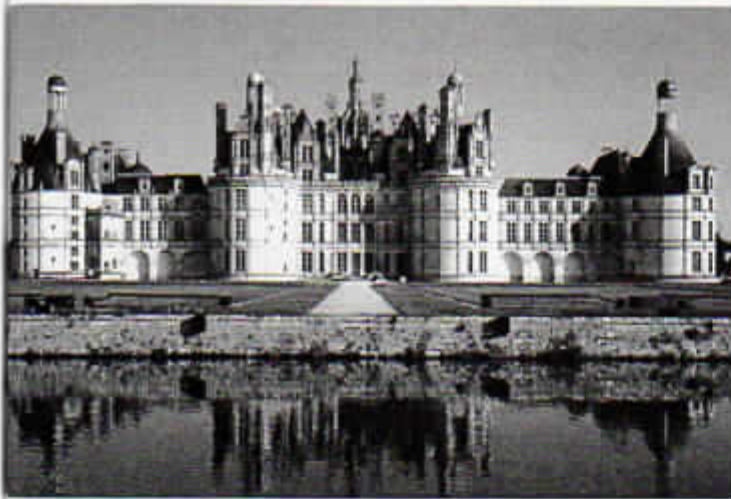
- De periode van de 14e tot en met de 16e eeuw wordt de renaissance genoemd.
- Het woord 'renaissance' betekent wedergeboorte en verwijst naar de herontdekking van de klassieke oudheid.
- Onder invloed van de klassieke literatuur ontstaat het humanisme, een nieuwe manier van denken waarbij de ontwikkeling van het individu centraal staat.
- De macht van de kerk wordt bedreigd doordat mensen meer zelfstandig gingen nadenken en zelf de Bijbel gaan lezen. Dit leidde tot de Reformatie, die gevolgd wordt door langdurige godsdienstoorlogen.
- De renaissance is een periode van belangrijke wetenschappelijke ontdekkingen, ontdekkingsreizen en technologische vooruitgang. Een van de belangrijkste uitvindingen is de boekdrukkunst in 1450.
- De culturele eenheid van Frankrijk wordt versterkt doordat het Frans als verplichte bestuurlijke taal wordt ingevoerd.
- De Franse koningen ontwikkelen in de kastelen aan de Loire een verfijnd hofleven waarin literatuur, architectuur en schilderkunst tot grote bloei komen.

Littérature

La Renaissance

Introduction

In 1453 nam sultan Mehmet II de stad Constantinopel (= Istanbul) in. Alle christenen vluchtten weg uit de stad, naar Italië. Onder hen waren veel kunstenaars en wetenschappers. Met hún inbreng kwam Italië tot grote bloei. Toen de Franse koning François I aan het begin van de 16e eeuw in Italië al die kunst en wijsheid zag, nam hij kunstenaars en geleerden mee naar Frankrijk om aan zijn hof te werken.



Le château de Chambord

De koning en zijn edelen hadden nog zeer veel macht, maar door de opkomst van de steden werd een nieuwe klasse van vrije mensen, de burgerij, steeds belangrijker.

Er waren nog twee andere belangrijke veranderingen. Ten eerste de ontdekking van Amerika. Doordat de handelscontacten met het Midden-Oosten wegvielen, ging men op zoek naar een nieuwe route om toch aan oosterse producten zoals zijde, porselein en specerijen te kunnen komen. Zo stuitte men, volkomen toevallig, op Amerika. De wereld bleek anders en groter dan men dacht.

Ten tweede: de boekdrukkunst werd uitgevonden. Kennis werd voor meer mensen toegankelijk. Ook de bijbel kon nu gemakkelijker gelezen worden. Handig als je het steeds minder eens was met de manier waarop de katholieke kerk met die bijbel omging. Dit leidde tot de Reformatie Luther

Littérature

De mens werd niet meer gezien als vazal, maar als individu, die streeft naar persoonlijke ontplooiing. De vrije mens wilde eigen verantwoordelijkheid en wilde door studie en reizen de waarheid ontdekken, en wilde ook meer genieten van het aardse leven. 'Carpe diem!', werd het motto, 'Pluk de dag!' Ook ontstond er een nieuwe belangstelling voor de klassieke kunst. Deze grote verandering noemen we de renaissance (van *re* = weer, + *naître* = geboren worden), alsof de mens, na de lange middeleeuwen, opnieuw geboren werd.

De Franse renaissance kwam in de literatuur vooral tot uiting in de gedichten van La Pléiade, een groep jonge dichters in Parijs die - voor het eerst in het Frans - klassieke versvormen hanteerden, zoals het sonnet en de ode. Van deze groep dichters had Pierre de Ronsard het meeste succes. In Lyon was een andere groep dichters actief. Daar hoorde ook een dichteres bij: Louise Labé.

Sonnets et odes

Sonnetten en odes waren versvormen die veel in de Griekse en Romeinse oudheid gebruikt werden. In de middeleeuwen waren ze min of meer 'vergeten'. Een sonnet is een 12-regelig gedicht, dat bestaat uit twee kwatrijnen (= strofes van 4 versregels) en twee terzetten (= strofes van 3 versregels). De verzen tellen 12 lettergrepen. Zulke verzen worden alexandrijnen genoemd. Een ode is een lofdicht, waarin de verzen korter zijn dan in een sonnet: 10 of 8 lettergrepen.

En savoir plus

Kijk naar een renaissancekasteel aan de Loire, bijvoorbeeld le château de Chambord. Je ziet geen hoge torens meer, zoals bij de middeleeuwse kathedralen, maar overwegend horizontale lijnen. Met heel veel versieringen: overal kleine torentjes.

Kijk ook naar de Primavera van Botticelli. Je ziet geen houderige poppetjes meer, zoals in de middeleeuwen, maar mannen van vlees en bloed.

3

Le Classicisme



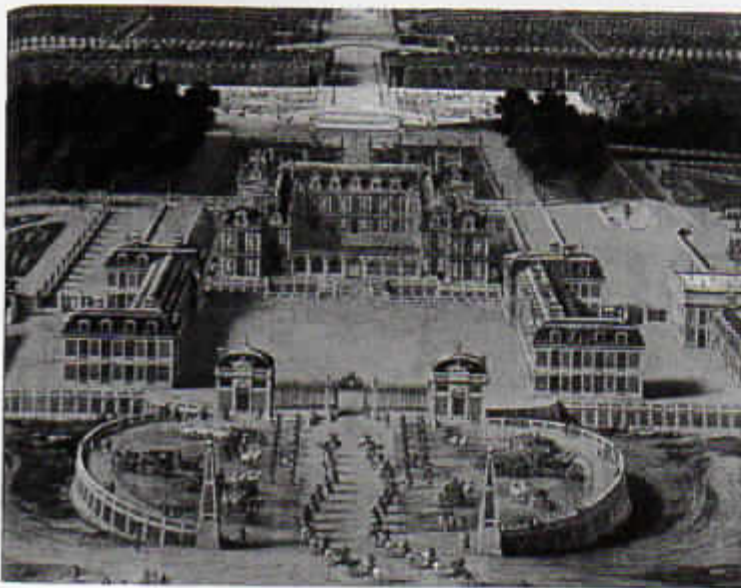
- Het classicisme omvat globaal de 17e eeuw.
- De 17e eeuw is de eeuw van Louis XIV, de Zonnekoning. Hij heeft de absolute macht. Hij bepaalt niet alleen politiek wat er gebeurt, maar heeft ook veel invloed op de kunst en de literatuur.
- De klassieke oudheid is in deze periode een belangrijke inspiratiebron voor schrijvers.
- De literaire werken uit deze periode voldoen aan strenge vormregels. Ook vaardigt de Académie Française regels uit waaraan de Franse taal moet voldoen.
- De classicistische literatuur is vooral bedoeld om van te leren. *Plaire et instruire* (lering en vermaak) is het motto van de 17e eeuw. De les wordt daarom vaak verpakt in een dierenverhaal of in een komedie.
- Achteraf wordt de 17e eeuw betiteld als *Le Grand Siècle* omdat deze eeuw de grote schrijvers Molière, Racine en La Fontaine voortbrengt.
- De bevolking van Frankrijk gaat gebukt onder armoede. De mensen moeten hoge belastingen betalen, zodat Louis XIV zijn oorlogen met de buurlanden kan betalen. Er gaat ook veel belastinggeld naar de pracht en praal van zijn paleis in Versailles.

Littérature

Le Classicisme

Introduction

De 17e eeuw was in Frankrijk een Gouden Eeuw. Lodewijk XIV, die zichzelf uitriep tot **le Roi Soleil**, de Zonnekoning, ontwierp een luisterrijk hofleven waarin hij zelf het stralende middelpunt was. In zijn nieuwe paleis van Versailles moest alles het



mooiste zijn van Europa. Maar onder die uiterlijke schijn gingen minder fraaie dingen schuil, zowel letterlijk als figuurlijk. Letterlijk: de hygiëne was bar en boos. Een bad nemen werd afgeraden door artsen, die dachten dat ziektes zoals de pest via water het lichaam binnendrongen. Om toch een beetje schoon te blijven, ging men ondergoed dragen: dat absorbeerde het lichaamsvuil. Geen wonder dat er veel parfum gebruikt werd in die tijd! Figuurlijk: door de hoge belastingen leefde het gewone volk in armoede. Burgers konden wel veel geld verdienen in handel en industrie, maar aanzien kregen zij daar niet mee. Want aanzien had alleen de adel. Lodewijk speelde hier handig op in door een groots hofleven te creëren en van de adel te verwachten hieraan deel te nemen. De edelen leefden dus vooral in en om Versailles en lieten het beheer van hun landerijen over aan anderen. Tegelijkertijd konden rijke burgers nu voor veel geld een speciaal voor hen in het leven geroepen adellijke titel (baron of markies) kopen. Corruptie alom...

Littérature

Het is niet verwonderlijk dat in deze eeuw de nadruk kwam te liggen op toneel. Zowel **tragedies** als **komedies** zijn een aangenaam en leerzaam vermaak voor hovelingen die verder niet zo veel te doen hebben. De tragedies moesten lijken op die van de klassieke oudheid. Net als in andere kunstvormen (poëzie, beeldhouwkunst, architectuur, tuinarchitectuur) werd de klassieke oudheid meer dan alleen een inspiratiebron. Ze werd voorschrift. Vandaar dat de kunst in deze tijd aangeduid wordt met de term **classicisme**.

Pierre Corneille en **Jean Racine** waren de bekendste tragedieschrijvers. Nu nog spreken we van een **corneliaanse held** of een **raciniaanse held**: bij Corneille moet de held de moeilijke keuze maken tussen zijn hartstocht en zijn eer. Hij kiest voor zijn eer. De held van Racine kan die keuze niet maken, hij wordt meegesleurd door zijn hartstochten en gaat zo ten onder.

'De grootste komedieschrijver aller tijden': zo wordt **Molière** genoemd. Zijn komedies, waarin hij de gewoontes van zijn tijd op de hak nam, werden meteen in alle Europese talen vertaald en overal opgevoerd. Zijn stukken worden nog steeds gespeeld. **Jean de La Fontaine** beschreef in een ander genre, namelijk fabels, genadeloos zijn eigen tijd.

Le bourgeois gentilhomme

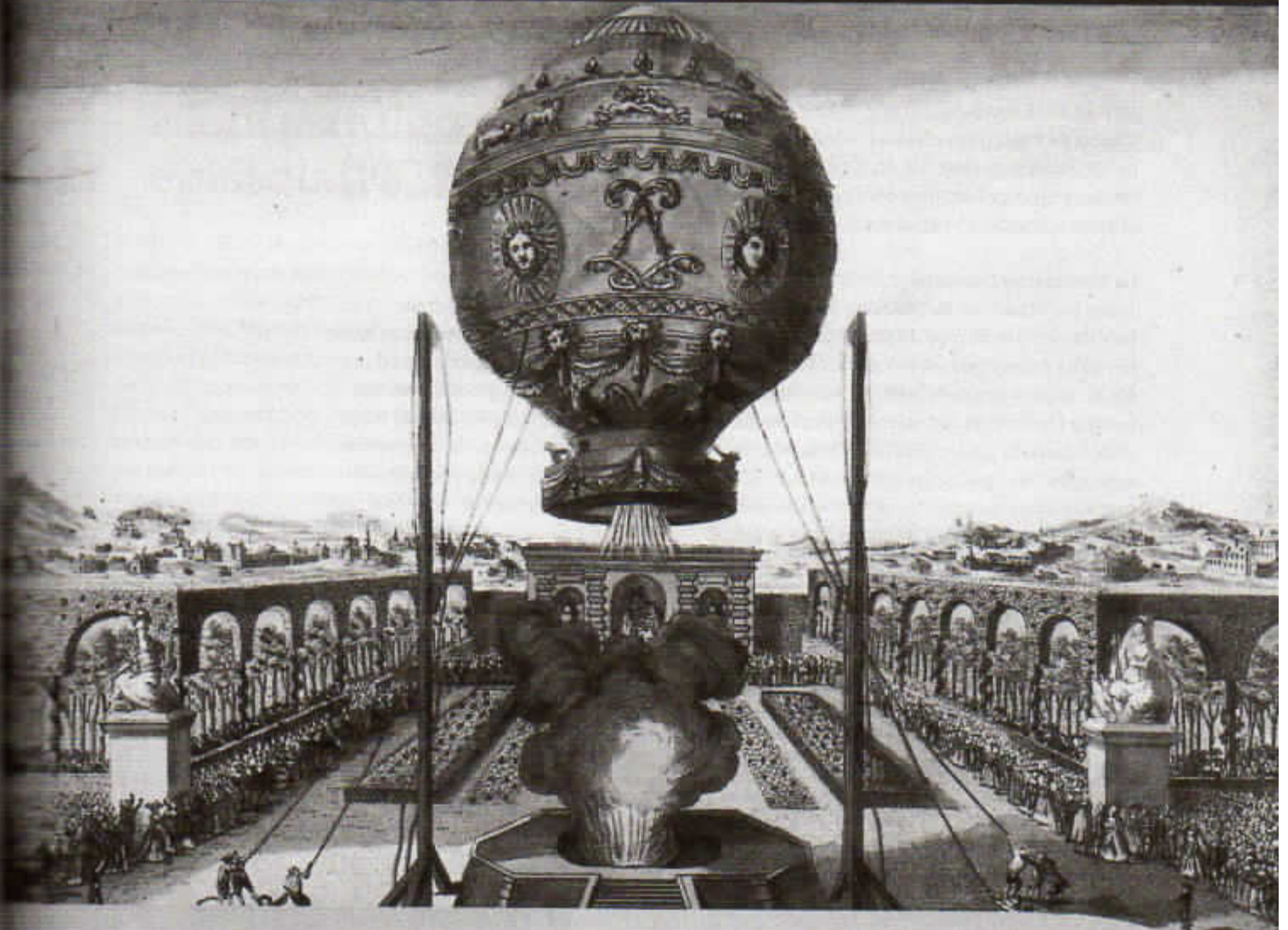
'De burger-edelman' is een van de leukste komedies van Molière. De koning gaf Molière en de hofmusicus Jean-Baptiste Lully in 1670 de opdracht om samen een *comédie-ballet* te schrijven waarin 'iets Turks' voorkwam. Het werd **Le bourgeois gentilhomme**. Een kassucces.

En savoir plus

- Kijk naar **het paleis van Versailles**, een voorbeeld van de Franse **classicistische** bouwstijl. Ook de tuinen van Versailles zijn met hun strakke geometrische vormen **classicistisch**.
- Lees **Le Cid** (1636) van Pierre Corneille en **Phèdre** (1677) van Jean Racine.
- Lees **Le bourgeois gentilhomme** van Molière.

4

Le Siècle des Lumières



- De periode van de verlichting duurt in Frankrijk van 1715 tot 1789.
- In deze periode staat de rede centraal: alles in de wereld moet aan het eigen kritische verstand onderworpen worden.
- Er is een groot vertrouwen in de wetenschap. Het is een tijd van grote uitvindingen zoals de stoommachine en de luchtballon.
- De koning en de adel hebben veel macht en gebruiken die vooral om hun eigen rijkdom en invloed te versterken.
- De belangrijkste schrijvers uit deze tijd zijn de filosofen Voltaire, Rousseau, Diderot en Montesquieu. Zij uiten in hun werk verkapte kritiek op de maatschappelijke verhoudingen.
- Onder de gewone bevolking heerst grote honger en armoede, waar de regering niets aan doet. Deze onvrede leidt samen met de ideeën van de filosofen tot de Franse revolutie van 1789.

Littérature

Le Siècle des Lumières

Introduction

De opvolgers van de IJusterrijke Lodewijk XIV konden hem in de 18e eeuw niet evenaren. Langzaam groeide de kritiek op de macht van de koning en ontstonden er nieuwe ideeën over hoe een land geregeerd moest worden. Nederland en Engeland werden daarbij als voorbeeld gezien. Daar was de democratie al enigszins ontwikkeld. In 1783 werden de Verenigde Staten van Amerika onafhankelijk. Er kwam een grondwet en een democratisch stelsel. Veel Fransen wilden



dat ook in hun land. Niet meer de adel, maar de burgerij hield de economie draaiende. Deze burgers stuurden hun kinderen (ook meisjes!) naar school en toonden hen dat werken goed voor je was. Ze bekritiseerden de edelen die vonden dat arbeid niet bij hun stand paste.

Tegelijkertijd ontwikkelde de wetenschap zich razendsnel, waardoor de gedachte postvatte dat de mens de wereld zou kunnen verbeteren. Daarvoor moest de mens zijn hersens gebruiken en zijn meningen niet baseren op geloof of gezag, maar op eigen waarneming. Deze gedachte wordt wel het **rationalisme** genoemd. Een kind, zo dacht men, is in aanleg goed. Tijdens het opgroeien wordt het verpest door een corrupte maatschappij. Als je het echter op de juiste wijze opvoedt, zal het alleen maar verstandige keuzes maken. Er ontstaat dan vanzelf een betere maatschappij.

Littérature

In deze eeuw waarin de hang naar kennis zo belangrijk was, zagen schrijvers het als hun taak om alle wetenschappelijke kennis te 'vertalen' naar een breed publiek. Die schrijvers werden dan ook **écrivains-savants** genoemd. **Denis Diderot** was een van hen. In 1746 kreeg hij van een uitgever de opdracht om, samen met anderen, een **encyclopédie** te schrijven, waarin alle kennis en ideeën een plaats zouden krijgen en uitgelegd zouden worden. Het was een gigantische klus, maar Diderot speelde het klaar.

Een andere schrijver, die in 1718 de naam **Voltaire** koos als schrijversnaam, werd nog beroemder. In die tijd was de Franse cultuur wijd verbreid in Europa: op alle gebieden gaf Frankrijk de toon aan. Al wie ontwikkeld was, sprak Frans. En overal werden de Franse filosofen, zoals men de schrijvers ook noemde, gelezen. Met name Voltaire, die met scherpe pen en veel ironie alles aanviel wat niet op redelijkheid of waarnemingen gebaseerd was. Hoewel hij geen atheïst was, viel hij vooral de kerk aan, maar ook bijvoorbeeld de rechters, die meer op vooroordelen afgingen dan op de feiten. Voltaire is vooral bekend om zijn **contes philosophiques**, zoals **Candide ou l'optimisme** (1759). Hierin probeert de jongeman Candide te leven volgens de optimistische regels van zijn huisleraar Pangloss. Pangloss stelt dat we in de beste van alle mogelijke werelden leven, omdat alles een doel heeft. Candide maakt in zijn omzwervingen tal van rampen mee en is getuige van veel onrecht. Toch blijft hij geloven dat hij in *le meilleur des mondes possibles* woont.

Jeannot et Colin

Een van de filosofische sprookjes van Voltaire is *Jeannot et Colin*. In dit korte verhaal over de vriendschap tussen twee jongens zet Voltaire het lege leven vol pret en plezier van de adel tegenover het harde werken van eenvoudige burgers. Hij laat duidelijk zien dat dit laatste tot meer succes en meer sociaal gevoel leidt dan het eerste.

En savoir plus

- Aan het hof was een cultuur gegroeid van uiterste elegantie, gekunsteldheid en luchthartige geestigheid (**esprit**). Een stijl die we aanduiden met de term **rococo**. Kijk naar de schilderijen van **François Boucher** en

5

Le Romantisme



- De romantiek is een culturele en literaire stroming uit het begin van de 19e eeuw.
- De romantiek zet zich af tegen de rationele benadering van de verlichting; men stelt het gevoel en de verbeelding centraal.
- Bij de romantiek staan het individu en zijn gevoelens centraal (*le culte du moi*). Kunst heeft als belangrijkste functie om heftige emoties uit te drukken.
- De Franse Revolutie van 1789 heeft veel politieke en maatschappelijke chaos veroorzaakt. In 1799 grijpt

Napoléon de macht. Hij voert veel oorlogen en heerst als een dictator over het land.

- De mislukte idealen van de Franse Revolutie, de negatieve gevolgen van de industriële revolutie en het harde bewind van Napoléon zorgen voor een gevoel van melancholie en onvrede (*le mal du siècle*).
- Sommige romantische schrijvers willen als reactie op *le mal du siècle* misstanden in de samenleving aan de kaak stellen. Andere schrijvers willen juist vluchten uit het hier en nu.

Littérature

Le Romantisme

Introduction

De Franse Revolutie van 1789 was een bloederige afrekening met het absolute koningschap. De democratie werd uitgeroepen, de rechten van de mens opgetekend. Maar de chaos was zo groot dat Napoleon de macht kon grijpen en zich zelfs tot keizer kon laten kronen. Hij was het enig mogelijke verweer tegen de buitenlandse troepen die oprukten tegen Frankrijk om een eind te maken aan die gevaarlijke revolutie. Napoleon veroverde Europa, maar werd in Rusland verslagen, meer door de winter dan door het Russische leger ... In Frankrijk werd de monarchie hersteld en alles werd weer als vanouds.



La Liberté guidant le peuple, van Eugène Delacroix.

Alles? Nee, want nieuwe uitvindingen veranderden het leven grondig. De stoommachine bracht de industrialisatie op gang. Mensen trokken van het platteland naar de steden om in de nieuwe fabrieken te werken. Een nieuwe klasse ontstond: die van de arbeiders. Ze maakten lange dagen en waren zeer slecht behuist. Geen wonder dat er onvrede ontstond, het eerst in Engeland en Duitsland, daarna ook in Frankrijk. Het gevoel van onvrede uitte zich in de kunst: men wilde weg uit deze ellendige eeuw. Weg uit de stad, de natuur in. Weg uit de tijd, terug naar het verleden, toen alles beter was. In Frankrijk kwam daar bovendien een groot sociaal gevoel bij: deze wereld is lelijk omdat de rijkdommen onevenredig verdeeld zijn, omdat de ene mens uitgebuit wordt door de andere. Heimwee naar de Revolutie, heimwee naar Napoleon ... Dit leverde nog eens twee revoluties op: in 1830 en in 1848.

Littérature

In de poëzie wordt de vorm van de gedichten vrijer. Het gevoel staat voorop.

De grootste figuur van de Franse romantiek is Victor Hugo, de auteur van onder andere *Notre-Dame de Paris* (1831), dat zich afspeelt in de 15e eeuw, en natuurlijk *Les Misérables* (1862). In deze trilogie (= serie van drie romans) beschrijft hij uitgebreid de revolutie van 1848. Maar Hugo schreef ook veel poëzie, theater en politieke redevoeringen en pamfletten. Vanwege dit laatste moest hij in 1851 wegvlugten uit Frankrijk. Van 1855 tot 1870 woonde hij als balling op Guernsey, een van de Kanaaleilanden. Daar heeft hij *Les Misérables* geschreven. Zijn huis daar is nu een museum.

George Sand, mannelijk pseudoniem van een vrouwelijke schrijfster, vlucht in haar romans weg uit de stad naar een geïdealiseerd platteland. De hoofdpersonen zijn eenvoudige landmensen die in harmonie met de natuur leven, zoals in *La petite Fadette* (1849).

Alexandre Dumas werd de grote specialist van het nieuwe genre de historische roman. Zijn *Les trois Mousquetaires* (1844) en zijn *Le comte de Monte-Cristo* (1845) veroverden de wereld.

Jules Verne is de uitvinder van de sciencefiction. Hij neemt zijn lezers mee op reis naar een gefantaseerde toekomst, in onder andere *De la Terre à la Lune* (1865) en *Vingt mille lieues sous les mers* (1870). Hij is na Agatha Christie de meest vertaalde auteur ter wereld ...

Victor Hugo

Voordat Hugo naar Guernsey uitweek, woonde hij in Parijs, maar hij bracht ook veel tijd door in Normandië, waar zijn geliefde dochter Léopoldine woonde met haar gezin. Haar dood (haar bootje sloeg in 1843 om en ze verdronk in de Seine) was een grote schok voor hem. Voor haar schreef hij het gedicht *Demain, dès l'aube*. Bij het ouder worden kreeg Hugo een steeds grotere afkeer van burgerlijke prietpraat. In *Jolies femmes* uit hij die afkeer in scherpe woorden.

En savoir plus

- Luister naar de Negende Symfonie van Beethoven. Romantischer muziek bestaat er niet.
- Kijk naar de schilderijen *Les glaneuses* en *L'Angelus* van Jean François Millet. Je ziet de verheerlijking van het leven op het platteland.
- Kijk naar een verfilming van *Notre-Dame de Paris*.

6

Le Réalisme et le Naturalisme



- De tweede helft van de 19e eeuw is de periode van het realisme en naturalisme.
- Het realisme is een stroming in de schilderkunst en literatuur die de alledaagse werkelijkheid zo precies mogelijk probeert weer te geven.
- Het naturalisme borduurt voort op het realisme, maar heeft een meer wetenschappelijke insteek en beschrijft ook het leven en de problemen van de laagste sociale klassen.
- De politieke onrust die begonnen is tijdens de Franse Revolutie houdt in de 19e eeuw aan. Revoluties en verschillende soorten regimes wisselen elkaar in hoog tempo af.
- Dankzij de industriële revolutie groeit de welvaart. Vooral de middenklasse en de hogere burgerij profiteren volop van de vooruitgang.
- In de wetenschap worden baanbrekende ontdekkingen gedaan die veel invloed hebben op het leven van mensen.

Littérature

Réalisme et naturalisme

Introduction

Halverwege de 19e eeuw had de klasse van de burgers de macht van de adel overgenomen. Er waren rijke burgers, rijk geworden in handel, industrie of bankwezen. Ze belegden hun geld in nieuwe projecten, zoals de spoorwegen of de mijnen. Eigenlijk kun je zeggen dat het kapitalisme in deze tijd ontstond. Die rijke burgers wilden goede woningen. Onder keizer Napoleon III werd een groot deel van Parijs grondig herbouwd: de kleine straatjes met de woningen van eenvoudige mensen gingen tegen de vlakke, mooie brede lanen werden aangelegd met schitterende grote

appartementengebouwen. Ook de klasse van de kleine burgerij groeide: mensen die op de kantoren werkten. Ze konden lezen en schrijven en met hun witteboordenbaan voelden ze zich boven de arbeidersklasse verheven. De kranten beleefden een bloeiperiode, nu zo veel meer mensen konden lezen. In die kranten las je niet alleen het nieuws, maar ook verhalen in afleveringen. In veel van die verhalen kwamen sociale wantoestanden aan de orde. Tijdens de romantiek was er in Frankrijk al veel aandacht voor deze wantoestanden, maar er was nog geen verbetering in gekomen.

Het sociale aspect van de romantiek leidde tot een nieuwe stroming: het **réalisme**, dat op zijn beurt weer uitgroeide tot het **naturalisme**.

Littérature

Het **réalisme** wil af van de chaotische aanpak van de romantiek. Je moet de werkelijkheid niet ontvluchten, maar juist proberen te beheersen. Als je greep op de werkelijkheid krijgt, kun je die verbeteren. Om die werkelijkheid te begrijpen, wordt de wetenschap erbij gehaald en daarmee ontstaat het **naturalisme**. Zich baserend op wetenschappelijke theorieën, komt men tot de visie dat de

erfelijkheid, milieu en opvoeding. De mens is onvrij. Hij zal er als eenling niet in slagen om uit zijn 'kringetje' te ontsnappen. Daarom hadden de naturalisten veel oog voor sociale wantoestanden. Een nieuwe wetenschap werd erkend: de psychologie.

- **Honoré de Balzac** kun je met recht de uitvinder noemen van de **psychologische roman**. Met zijn negentig romans, die hij *La Comédie humaine* noemde, is hij een van de grootste schrijvers ooit.
- **Gustave Flaubert** ging een stapje verder. Om zijn *Madame Bovary* te schrijven, documenteerde hij zich als een echte wetenschapper om elk detail naar waarheid te kunnen weergeven. Hij wilde zo objectief mogelijk schrijven, zodat hij zelf als schrijver onzichtbaar bleef.
- **Emile Zola** was de ware naturalist. Voor zijn romans koos hij graag als personages arbeiders en toonde hij aan dat hun sociale milieu en erfelijke belasting individuele vooruitgang in de weg stonden. *L'Assommoir* beschrijft de ellende van de Parijse arbeiders en het verval door alcohol. *Germinal* gaat over het moeizame leven van de mijnarbeiders in Noord-Frankrijk.
- **Guy de Maupassant** heeft meer dan driehonderd korte verhalen geschreven. Als schrijver wilde hij - als goede leerling van Flaubert - objectief zijn, dat wil zeggen dat hij het gedrag van zijn personages niet wilde uitleggen. Wat ze zeggen, hoe ze zich bewegen en wat ze doen, moet genoeg zijn om hen te begrijpen. Hij beschrijft hen met woorden zoals de impressionisten dat met verf deden: vluchtige impressies, kleine anekdotes, veelzeggende gebaren en gezichtsuitdrukkingen.

Guy de Maupassant

Een van de bekendste verhalen van Guy de Maupassant is *La Parure*. De hoofdpersoon, Mathilde Loisel, getrouwd met een ambtenaar, vindt haar eenvoudige leven maar saai. Ze droomt van meer rijkdom en luxe. Dan krijgt haar man een uitnodiging voor een bal op het ministerie ...

En savoir plus

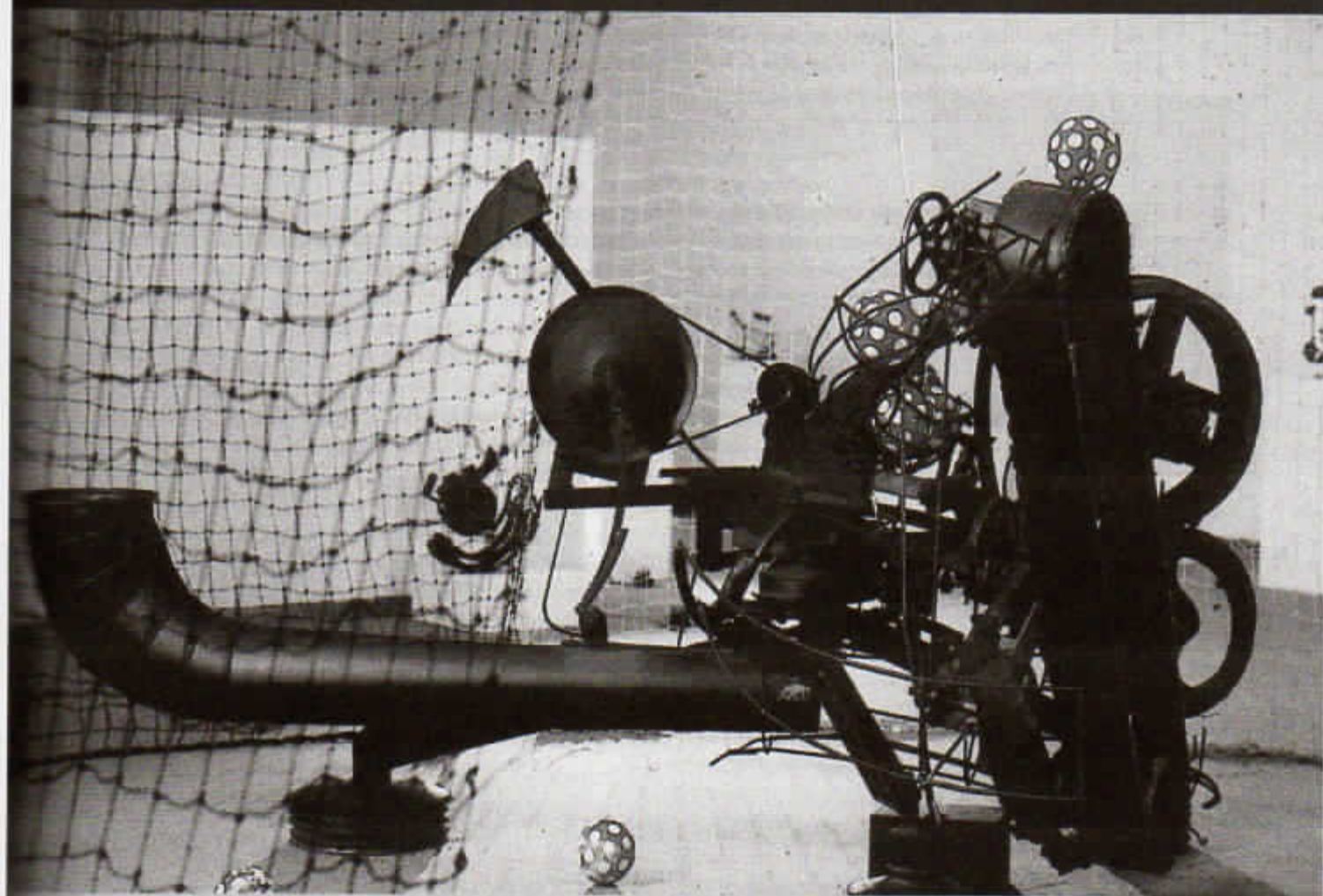
- Kijk naar de schilderijen van **Gustave Courbet** en **Edouard Manet**, twee realistische schilders, voorlopers van het impressionisme.
- Kijk naar de verfilming van *Madame Bovary* uit 1991 door Claude Chabrol.
- Kijk naar de verfilming van *Germinal* uit 1993 door



Edouard Manet: *Le balcon*, 1868. Musée d'Orsay

7

Du Symbolisme au Surréalisme



- In dit hoofdstuk gaat het over vernieuwingsbewegingen in de poëzie aan het einde van de 19e eeuw en het begin van de 20e eeuw.
- In de periode tussen 1875 en 1914 kent Frankrijk een bloei van cultuur, industrie en techniek. In de jaren erna wordt het land verzwakt door de Eerste Wereldoorlog.
- De Eerste Wereldoorlog maakt veel slachtoffers en heeft veel invloed op de manier waarop de kunstenaars werken.
- De periode tussen de Wereldoorlogen wordt gekenmerkt door een grote desillusie. Tegelijkertijd probeert men de verschrikkingen van de oorlog te vergeten door plezier te maken.
- Het symbolisme is een stroming in de schilderkunst en in de literatuur aan het eind van de 19e eeuw. Symbolisten zien kunst als iets dat verwijst naar een hogere werkelijkheid.
- Dada is een literaire en culturele beweging rond de Eerste Wereldoorlog die gebaseerd is op een opstand tegen alle waarden van de burgerlijke maatschappij en alle gangbare kunstopvattingen.
- Uit de dadabeweging groeit in de jaren 1920 het surrealisme. De surrealisten willen het irrationele onderzoeken. Ze schakelen bijvoorbeeld het onbewuste en de droom in bij het maken van poëzie.



Fernand Khnopff, *Des Caresses* (ook wel *Le Sphinx* genoemd), 1896, Musée des Beaux-Arts, Brussel

Introduction

Tegen het einde van de 19e eeuw zat de klasse van de burgerij stevig in het zadel. Maar angst voor de almaar groter wordende arbeidersklasse deed de burgers beven. Ze kozen ervoor om zich als het ware in hun eigen klasse te verschansen, om zichzelf op te sluiten in hun eigen normen en waarden. Die normen en waarden waren erg streng voor vrouwen. Zij dienden deugdzaam, gehoorzaam en goed kerkelijk te zijn. Veel heren daarentegen leidden een dubbelleven. Ze hielden er een *maitresse* (van lagere stand) op na of beleefden allerlei plezierijtjes met meisjes tegen betaling.

Het was dus best wel een hypocriete samenleving en het was niet verwonderlijk dat daar tegenaan geschopt werd door jongeren uit de burgerij, die op een andere manier wilden leven. Ze gedroegen zich - naar burgerlijke maatstaven - als *insolites*, als zonderlingen, en zochten via de kunst een diepere zin van het leven dan het burgerlijke fatsoen.

Littérature

In de literatuur zocht deze generatie haar heil vooral in de dichtkunst. De jonge dichters zagen zichzelf als 'zieners', die hoog boven de gemiddelde mens verheven waren, omdat zij contact voelden met een vage, mysterieuze, andere werkelijkheid. Tegelijkertijd waren ze doemdenkers: onbewust straalden ze het angstgevoel van de burgerij uit. De Engelse term *spleen* was onder hen in de mode. Ze bedoelden er een vaag maar sterk gevoel van heimwee, van zich niet thuis voelen in de wereld mee. Tegelijkertijd veranderde in hun werk het vrouwbeeld: de geliefde was niet alleen mooi, ze was vaak ook wreed. En dan was er het - totaal onbespreekbare - onderwerp van de homosexualiteit. Geen wonder dat men deze dichters *les poètes maudits* noemde, de 'vervloekte dichters'. Zelf vonden ze die term wel passend, want ze voelden zichzelf ook *maudits*, maar dan in de betekenis van 'gedoemd': gedoemd om dichter te zijn.

Charles Baudelaire zette met zijn eerste bundel *Les Fleurs du Mal* (1857) de gangbare regels van de esthetiek op hun kop: hij bezong de schoonheid van het kwaad, de schoonheid van de dood, de schoonheid van een liederlijk leven. Paul Verlaine is de dichter van de melancholie, de *spleen*. De meeste van zijn gedichten zijn eenvoudig, ritmisch en muzikaal. Vandaar het blijvende succes van zijn bundels *Fêtes galantes* (1869) en *Sagesse* (1881).

Arthur Rimbaud begon te schrijven toen hij 15 jaar was. Toen hij 16 was, kwam hij naar Parijs, waar hij Verlaine ontmoette. Deze verliet voor hem zijn vrouw en samen hadden ze een stormachtige relatie die hen onder andere naar Brussel voerde. Daar kwam het tot een climax: Verlaine schoot op zijn jonge vriend en belandde enige tijd in de gevangenis. Rimbaud, 21 jaar oud, zou nooit meer dichten. Zijn bundels *Une saison en enfer* (1873) en *Illuminations* (uitgave verzorgd door Verlaine in 1885) hebben veel invloed gehad, onder andere in de popmuziek. Jim Morrison was een grote fan van Rimbaud.

Charles Baudelaire

Baudelaire kan met recht de eerste moderne dichter genoemd worden. Hij schreef: 'Je m'ennuie en France, surtout parce que tout le monde y ressemble à Voltaire. (...) Voltaire, comme tous les paresseux, haïssait le mystère.'

En savoir plus

- Kijk naar *Salomé dansant devant Hérode* (1871) van Gustave Moreau. Je ziet de ideale, maar wrede vrouw zoals ze bij de *poètes maudits* vaak voorkomt.
- Lees de gedichten *Il pleure dans mon cœur*, *Colloque sentimental* en *Chanson d'automne* van Paul Verlaine.
- Kijk naar de (trailer van de) film *Total Eclipse* (1995) van Armineska Holland, waarin de jonge Leonardo Di